

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชนถือเป็นความหวังและอนาคตของประเทศชาติ ทั้งนี้เพราะ “เด็กและเยาวชนอยู่ในวัยและสภาพธรรมชาติที่มีศักยภาพ มีพลัง มีความคิด จิตสำนึก มีความพร้อม ที่จะอุทิศตนเองและเป็นกำลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคมต่อไปในอนาคต” (ชัยณู ดิยะเจริญศรี, 2539, หน้า 34)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการยอมรับวัฒนธรรมสังคมตะวันตกที่มีมากขึ้น จึงมีอิทธิพลทำให้การดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทุกคนจึงต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าเพื่อการดำรงชีวิตของตนในสังคมให้เป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ โดยปกติแล้ว ปัญหาที่ยากในการปรับตัวนั้น อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนและในทุกช่วงวัย การปรับตัวของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับจังหวะและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้บุคคลต้องปรับตัวตามสภาพแวดล้อมของตนตลอดชีวิต การปรับตัวของบุคคลวัยต่าง ๆ นั้น วัยรุ่นเป็นวัย ที่ได้รับความกระทบกระเทือนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ซึ่งเป็นนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ (ศิริกุล ดัชนีกุลารักษ์, 2542, หน้า 45)

ปัจจุบันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับวัยรุ่นและมักพบในโรงเรียน เช่น ปัญหาการคบเพื่อน ปัญหาการร่วมกิจกรรม ปัญหาการเข้ากับครู ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ คือ การปรับตัวของวัยรุ่นจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลิกภาพ และการปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น การปรับตัวเข้ากับครู แผนการเรียน

ความสัมพันธ์กับเพื่อนรุ่นพี่ เพื่อนรุ่นน้องและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งหากนักเรียนสามารถปรับตัวได้ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโรงเรียนได้อย่างมีความสุข แต่ถ้านักเรียนไม่สามารถจะปรับตัวได้ทำให้มีผลกระทบต่อจิตใจ ทำให้รู้สึกท้อแท้หมดหวัง เบื่อหน่าย วิตกกังวล เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ บางคนถึงกับประสบความล้มเหลวในชีวิตของการเป็นนักเรียน โดยการลาออกจากการเรียนซึ่งส่งผลกระทบก่อให้เกิดผลเสียต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเกิดการสูญเปล่าทางการศึกษาเป็นอย่างมาก (สุชา จันทรเฒ, 2540, หน้า 72)

เด็กที่ประสบปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและสภาพแวดล้อม มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความขัดแย้งในกลุ่ม เป็นเหตุให้การเรียนไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ และไม่มีความสุข ส่งผลให้ต้องลาออกจากโรงเรียนก่อนสำเร็จการศึกษา อันเนื่องมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไม่ได้ (Gronlund, 1957, p. 175)

พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวัยรุ่น อิริคสัน (Erikson, 1959, pp. 88-91) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการปรับตัว เป็นวัยแห่งปัญหาและต้องการพัฒนาเอกลักษณ์ของตน และพร้อมจะแสวงหาตน ดังนั้น การที่วัยรุ่นจะพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพต่อการพัฒนาประเทศนั้น ตามแนวคิดของ ฮาวิกเฮอร์สท (Havighurst, 1961, pp. 111-142) ได้แสดงความเห็นว่า วัยรุ่นควรผ่านงานตามขั้นพัฒนาการต่าง ๆ เช่น มีความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศยอมรับในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองให้มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคมโดยรวม รวมทั้งมีความเข้าใจในเรื่องค่านิยมรู้จักตัดสินใจเลือกค่านิยมและมาตรฐานที่ตนควรยึดถือเป็นหลักเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ควรจะสอนส่งเสริมและเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้รับประสบการณ์ที่จะช่วยให้วัยรุ่นมีพัฒนาการที่เหมาะสม และตอบสนองความต้องการของวัยรุ่นให้เต็มที่ ได้แก่ การสร้างความมั่นใจในตนเองของวัยรุ่น โดยให้วัยรุ่นมีโอกาสแสดงบทบาททางสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การพัฒนาเอกลักษณ์ของวัยรุ่นนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัว เนื่องจากวัยรุ่นนี้เป็นวัยช่วงต่อระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ต้องแสดงบทบาทใหม่ต่างจากคน

ที่ตนเคยเป็นในสมัยเด็กแต่ก็ยังแสดงบทบาทผู้ใหญ่ โดยสมบูรณ์ไม่ได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัว

ดังนั้น การที่จะปรับตัวให้อยู่ในสังคม ตามภาระงานในแต่ละวัย ตามแนวคิดของฮาวิกเซอร์สท (Havighurst) ได้นั้นต้องเริ่มจากวัยเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวเป็นหลัก โดยครอบครัวนั้นเป็นสถาบันพื้นฐานแห่งแรกที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูหล่อหลอมให้เป็นวัยรุ่นที่ดีมีคุณภาพต่อไป ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ดังที่ ศันสนีย์ เสถียรสุต (2540, หน้า 10-11) กล่าวว่า เด็กที่เกิดมาอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางครอบครัวที่มีความรักใคร่กลมเกลียวอบอุ่นและมั่นคงตั้งแต่วัยเยาว์ กระทั่งเจริญเติบโตขึ้น ย่อมมีบุคลิกภาพที่ดีสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้และมีชีวิตที่เป็นสุข

การศึกษาในครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวทางสังคม ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง เนื่องด้วยโรงเรียนเป็นระยะหนึ่งของการส่งเสริมสุขภาพจิตและการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ฉะนั้น เราจะช่วยเหลือเด็กได้โดยการจัดบริการแนะแนวขึ้น เพราะวิธีการป้องกันและการส่งเสริมถือว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุด การที่จะปล่อยให้เหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วจึงแก้ไข บางครั้งอาจสำเร็จได้ยากจากสภาพการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญว่าควรทำการศึกษาการปรับตัวทางสังคมของเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะเด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อศึกษว่านักเรียนมีกระบวนการและวิธีการปรับตัวทางสังคมอย่างไร และต้องการหาข้อมูลว่านักเรียนที่มีปัจจัยทางสังคมต่างกัน มีผลต่อการปรับตัวหรือไม่ อย่างไรและปรับตัวมากน้อยเพียงใด เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวางแผนการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้ดียิ่งขึ้น โดยทำการศึกษาวิจัยกับนักเรียนในโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เกิดความตระหนักในการส่งเสริมและสนับสนุนให้วัยรุ่น มีพฤติกรรมตามศักยภาพสูงสุดเป็นพื้นฐานของชีวิตในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน และต่อบุคคลทั่วไป
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามเพศ ลำดับการเกิด
สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว และลักษณะของ
ครอบครัว

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
จำแนกตามเพศ ลำดับการเกิด สถานภาพครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของ
ครอบครัว และลักษณะของครอบครัวต่างกัน มีการปรับตัวทางสังคมที่มีต่อครู ต่อเพื่อน
และต่อบุคคลทั่วไปแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
สาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขต ดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวนนักเรียน
ทั้งสิ้น 450 คน (ฝ่ายวิชาการ, 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2552)

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (simple random sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ ร้อยละ 90 (นิภา เมธาวีชัย, 2543, หน้า 76) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 405 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดประเด็นเนื้อหาการศึกษา การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่

1. การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อครู
2. การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อเพื่อน
3. การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อบุคคลทั่วไป
4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรต้น คือ

1. เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2. ลำดับการเกิด

- 1) บุตรคนเดียว
- 2) บุตรคนแรก
- 3) บุตรคนกลาง
- 4) บุตรคนสุดท้อง

3. สถานภาพทางครอบครัว

- 1) พ่อแม่อยู่ร่วมกัน
- 2) พ่อแม่หย่าร้างกัน
- 3) พ่อหรือแม่เสียชีวิต
- 4) พ่อและแม่เสียชีวิต

4. อาชีพของผู้ปกครอง

- 1) ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพรับราชการ
- 2) ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพค้าขาย
- 3) ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- 4) ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป
- 5) ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพอื่น ๆ

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว

- 1) ต่ำกว่า 7,000 บาท
- 2) ระหว่าง 7,000 - 10,000 บาท
- 3) ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท
- 4) ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท
- 5) 20,001 บาท ขึ้นไป

6. ลักษณะทางครอบครัว

- 1) ครอบครัวเดี่ยว
- 2) ครอบครัวขยาย

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การปรับตัวทางสังคม 3 ด้าน คือ

1. การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อครู
2. การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อเพื่อน
3. การปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อบุคคลทั่วไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจความหมายของคำ หรือข้อความที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของคำหรือข้อความ ดังต่อไปนี้

1. การปรับตัวทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม มีทักษะในการทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่นมีความรู้สึกรู้ว่า

ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ให้ความร่วมมือกับหมู่คณะทั้งในด้านความคิดและการกระทำ มีความพึงพอใจบทบาทของตนเองทั้งในฐานะเป็นผู้นำและผู้ตามตลอดจนสามารถที่จะพูด หรือกระทำอย่างเปิดเผยจริงใจตรงไปตรงมา และมีความเหมาะสมตามความคิดความรู้สึกของตน ซึ่งแบ่งการปรับตัวทางสังคมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 การปรับตัวของนักเรียนที่มีต่อครู หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนทั้งในด้านส่วนตัวของครู การสอน และการปกครองชั้นเรียน

1.2 การปรับตัวของนักเรียนที่มีต่อเพื่อน หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนในการทำงาน การสังสรรค์กับเพื่อนทั้งเพศเดียวและต่างเพศ

1.3 การปรับตัวของนักเรียนที่มีต่อบุคคลทั่วไป หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนในการติดต่อ ประสานงาน เข้าร่วมกิจกรรมที่สัมพันธ์กับบุคคลทั่วไปในสังคม มีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น เช่น เพื่อนบ้าน คนแปลกหน้า

2. ลำดับการเกิด หมายถึง ลำดับการเป็นบุตรเมื่อเปรียบเทียบกับพี่หรือน้องแต่ละคน เช่น นักเรียนเป็นบุตรคนที่ 1 บุตรคนที่ 2 บุตรคนที่ 3 หรือนักเรียนเป็นบุตรคนโต บุตรคนกลาง บุตรคนเล็ก และบุตรคนเดียว

3. ลักษณะครอบครัว หมายถึง องค์ประกอบและลักษณะความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตภายในครอบครัวของนักเรียน แบ่งเป็น ครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย

3.1 ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่นักเรียนอาศัยร่วมกับบิดามารดาและพี่น้อง

3.2 ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวของนักเรียนที่ประกอบด้วยสมาชิกอย่างน้อย 3 ช่วงอายุคน หรือครอบครัวที่นักเรียนอาศัยอยู่ร่วมกับ ปู่-ย่า ตา-ยาย บิดามารดา และบุตร-หลาน

4. สถานภาพครอบครัว หมายถึง สถานภาพการเป็นอยู่ภายในครอบครัวของนักเรียนหรือลักษณะการอยู่ร่วมกันระหว่างบิดากับมารดาของนักเรียนในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น

4.1 บิดามารดาของนักเรียนอาศัยอยู่ร่วมกัน

4.2 บิดามารดาของนักเรียนหย่าร้างกัน

4.3 บิดาหรือมารดาของนักเรียนเสียชีวิต

4.4 บิดาและมารดาของนักเรียนเสียชีวิต

5. อาชีพของผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบกิจกรรมใดก็ตาม ที่นำมาซึ่งรายได้ของครอบครัว ได้แก่

- 5.1 ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพรับราชการ
- 5.2 ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพค้าขาย
- 5.3 ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- 5.4 ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป
- 5.5 ผู้ปกครองของนักเรียนประกอบอาชีพอื่น ๆ

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัว หมายถึง เงินรายได้ที่สมาชิกทุกคนภายในครอบครัวของนักเรียนได้จากการประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม เมื่อนำมารวมเข้าด้วยกัน ถือเป็นรายได้เฉลี่ยของครอบครัวภายในระยะเวลาหนึ่งเดือน

7. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัจจัยและปัญหาต่าง ๆ ที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมอันจะเป็นประโยชน์แก่ครอบครัวและโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาได้

2. เป็นข้อมูลเบื้องต้นแก่บุคคลในหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครู เนาะแนวและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบถึงการปรับตัวทางสังคมของนักเรียน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการเนาะแนว และหาแนวทางในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนอันสืบเนื่องมาจากการปรับตัว

3. เพื่อใช้เป็นข้อมูลเป็นแนวทางในการที่จะเสริมสร้าง และพัฒนาให้นักเรียนได้มีการปรับตัวทางสังคมอย่างเหมาะสม